

Sygn. akt V KS 14/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)

SSN Marek Motuk

SSN Marek Siwek (sprawozdawca)

w sprawie **M. C.**

oskarżonego z art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 28 października 2022 r.

skargi obrońcy,

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 26 stycznia 2022 r., sygn. akt V Ka 2080/21

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w Sopocie

z dnia 25 stycznia 2020 r., sygn. akt II K 248/20

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę w zaskarżonej części
przekazuje Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego
rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Sopocie wyrokiem z 25 stycznia 2020 r., sygn. akt II K 248/20/DG, m. in:

I. oskarżonego M. C. uznał za winnego tego, że w dniu 30 listopada 2019 r. w

S. doprowadził przemocą K. R. poprzez ściskanie jej szyi i duszenie do obcowania płciowego, przy czym czynu tego dopuścił się w ciągu 5 lat po odbyciu w okresie od 17 kwietnia 2013 r. do dnia 26 października 2015 r. kary łącznej 7 lat pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w B. z dnia 1 czerwca 2005 r., sygn. II K [...], m. in. za czyn z art. 197 § 3 k.k., tj. popełnienia czynu z art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., za co została mu wymierzona kara mu karę 7 lat pozbawienia wolności;

II. oskarżonego M. C. uznał za winnego popełnienia czynów zarzucanych mu w pkt. II, w pkt. IV z tym ustaleniem, iż wartość zabranego w celu przywieszenia mienia wynosi 649,59 zł, w pkt. V aktu oskarżenia, które to czyny stanowią ciąg trzech przestępstw z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w rozumieniu art. 91 § 1 k.k., za co została mu wymierzona kara 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności;

III. oskarżonego M. C. uznał za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu w pkt III, aktu oskarżenia, z tym ustaleniem, iż popełnił go w nocy z 3 na 4 grudnia 2019 r., i zakwalifikował go jako występki z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 279 § 1 k.k., za co została mu wymierzona kara 1 roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności;

IV. na podstawie art. 85 k.k. w zw. z art. 86 § 1 k.k. i art. 91 § 2 k.k. w miejsce wyżej orzeczonych kar jednostkowych pozbawienia wolności wymierzył oskarżonemu M. C. karę łączną 8 lat pozbawienia wolności;

V. na podstawie art. 63 § 1 k.k. zaliczył oskarżonemu na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności okres rzeczywistego pozbawienia wolności od 16 listopada 2019 r. godz. 23:15 r. do 18 listopada 2019 r. 17:55 oraz od dnia 6 grudnia 2019 r. godz. 12:05 do dnia uprawomocnienia się wyroku przyjmując, iż jeden dzień pozbawienia wolności równa się jednemu dniowi kary pozbawienia wolności.

VI. na podstawie art. 46 § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonego obowiązek zapłaty na rzecz pokrzywdzonej K. R. nawiazki w kwocie 10.000 zł.

W pkt XVII tego wyroku Sąd I instancji rozstrzygnął w przedmiocie kosztów sądowych, zwalniając oskarżonego od ich uiszczenia.

Sąd Okręgowy w Gdańsku po rozpoznaniu apelacji obrońcy oskarżonego, wyrokiem z 26 stycznia 2022 r., sygn. akt V Ka 2080/21, uchylił zaskarżony wyrok w pkt. I i VI i sprawę w zakresie czynu zarzucanego oskarżonemu M. C. w pkt. I

aktu oskarżenia przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Sopocie (pkt I). Wyrokiem tym rozstrzygnął jednocześnie w przedmiocie nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu z urzędu (pkt II).

Skargę na uchylający wyrok Sądu odwoławczego, na podstawie art. 539a § 1 k.p.k., wniósł obrońca M. C., który podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 539a § 3 k.p.k. w zw. z art. 437 k.p.k., poprzez uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w sytuacji, gdy nie ma konieczności przeprowadzenia przewodu w całości.

Obrońca wskazując na ten zarzut wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi odwoławczemu.

Prokurator Rejonowy w Sopocie w pisemnej odpowiedzi na skargę wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest zasadna.

Zgodnie z art. 539a § 3 k.p.k. skarga od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu I instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania może być wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Zawarty w tym przepisie zwrot „wyłącznie” oznacza, że określony w nim katalog podstaw wniesienia skargi ma charakter zamknięty i ogranicza się do dwóch uchybień: zaistnienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych oraz naruszenia art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. Zgodnie natomiast z tym ostatnim przepisem, uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania limitowane jest wystąpieniem wypadków z art. 439 k.p.k., art. 454 k.p.k. lub koniecznością przeprowadzenia przewodu w całości.

Jak wynika z zaskarżonego skargą wyroku, Sąd Okręgowy w Gdańsku uzasadniając swoją decyzję wskazał, że w przedmiotowej sprawie zachodzi potrzeba przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego, którą ma tłumaczyć nie dość skrupulatna i przez to również niewystarczająca analiza zgromadzonego materiału dowodowego, który – z uwagi na liczne rozbieżności – wymaga również uzupełnienia. Zdaniem Sądu II instancji, postępowanie w tej sprawie zostało

przeprowadzone w sposób powierzchowny, bez wyjaśnienia wszystkich okoliczności czynu zarzucanego oskarżonemu w pkt. I aktu oskarżenia istotnych z punktu widzenia jego odpowiedzialności. To z kolei sprawia, że zaskarżony wyrok nie może być uznany za czyniący zadość zasadzie prawdy materialnej.

Sąd odwoławczy zwrócił uwagę na zasadnicze sprzeczności w relacjach pokrzywdzonej K. R., która początkowo nie wskazywała oskarżonego jako sprawcy zgwałcenia i zeznawała, że dokonał tego nieznany jej uprzednio mężczyzna, którego opis nie zgadzał się z profilem M. C.. Pokrzywdzona podawała także wiele innych sprzecznych ze sobą informacji odnośnie do wcześniejszej znajomości z oskarżonym, jego wyglądu (tatuży), czasu dokonania, jak i samych okoliczności inkryminowanego zdarzenia. Rozbieżności tych nie wyjaśniło ponowne przesłuchanie tego świadka w postępowaniu przed Sądem I instancji, gdyż – jak akcentował Sąd II instancji – nie starano się uzyskać od pokrzywdzonej wyjaśnień wymienionych niespójności. W sprawie istniały nadto dwie opinie sądowo – psychologiczne na temat pokrzywdzonej, które Sąd Rejonowy uznał za wartościowe dowody w tej sprawie, pomimo, że zawierały diametralne różniące się między sobą wnioski, odnośnie do zdolności postrzegania i odtwarzania przez nią postrzeżeń. W tej sytuacji, przepis art. 201 k.p.k. obligował Sąd nie tylko do kontroli dowodu z opinii biegłego, ale przede wszystkim wyjaśnienia powstałych wątpliwości. Kolejnym dostrzeżonym przez Sąd Okręgowy brakiem tego postępowania było nieprzesłuchanie funkcjonariuszki policji S. T., autorki notatki z urzędowej z 1 grudnia 2019 r., która posłużyła do ustaleń w przedmiocie stanu psychicznego pokrzywdzonej. W sprawie konieczne zdaniem Sądu odwoławczego jest także zażądanie dokumentacji medycznej z badania ginekologicznego K. R. i ustalenie, czy jego wyniki wskazują na możliwość dokonania zgwałcenia w okolicznościach przez nią podawanych, to samo dotyczy powstałych obrażeń na jej ciele, a także odtworzenie nagrania z monitoringu miejskiego z 30 listopada 2019 r. oraz wezwanie oskarżonego i pokrzywdzonej do ustosunkowania się do ich treści. Sąd wskazał również na potrzebę ustalenia miejsca aktualnego pobytu K. O. i przesłuchania go w charakterze świadka.

W następstwie takich oto, skrótowo przytoczonych twierdzeń, Sąd odwoławczy podsumował, że zachodzi potrzeba przeprowadzenia przewodu na

nowo w całości, gdyż dopiero wówczas będzie można mówić o spełniającej kryteria art. 7 k.p.k. i art. 4 k.p.k. ocenie dowodów i ustaleń faktycznych.

Przywołane wyżej wywody Sądu Okręgowego w Gdańsku i wskazane w nich przyczyny uchylenia zaskarżonego wyroku nie pozwalają na przyjęcie, że w niniejszej sprawie rzeczywiście zachodzi podstawa uchylenia wyroku z art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k., w postaci konieczności przeprowadzenia przewodu na nowo w całości. Wydane przez Sąd II instancji orzeczenie, zapadło więc z obrazą wskazanego wyżej przepisu postępowania, na co trafnie wskazał w wywiedzionej skardze obrońca oskarżonego.

Przytoczone uwagi i wytyczne Sądu odwoławczego skupiają się bowiem w głównej mierze na zastrzeżeniach dotyczących wymowy przeprowadzonych dowodów, które co do zasady tylko wówczas uzasadniają konieczność przeprowadzenia przewodu na nowo w całości, jeśli wszystkie te dowody zostały przeprowadzone w sposób nieprawidłowy, lub w ogóle ich nie przeprowadzono, albo gdy nie dostarczyły podstaw do merytorycznego rozstrzygnięcia, na skutek niepełności, a więc niewystarczających treści. Żadna z podanych sytuacji, nie miała jednak miejsca w przedmiotowej sprawie, gdyż wątpliwości nie budzi poprawność przeprowadzenia jak i w rzeczywistości zawartość zebranego już materiału dowodowego który, jak zresztą podniósł Sąd odwoławczy, wymagał będzie jedynie uzupełnienia i ponownej oceny. Zauważyć przy tej okazji należy, że uzupełnienie materiału dowodowego o dodatkowe zasygnalizowane przez Sąd czynności, tj. pozyskanie dokumentacji medycznej dotyczącej pokrzywdzonej, także przesłuchanie w charakterze świadka S. T. czy K. O., również uzupełniające przesłuchanie pokrzywdzonej i oskarżonego, stanowią jedynie o częściowej niepełności niniejszego postępowania i nie wyczerpują zawartej w art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. przesłanki, jaką jest potrzeba przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. Oceny tej nie zmieniają przywołane przez Sąd odwoławczy argumenty, wskazujące na potrzebę weryfikacji przeprowadzonych przecież, lecz nieprzeanalizowanych w sposób właściwy przez Sąd Rejonowy dowodów (zeznania pokrzywdzonej K. R., opinie psychologiczne). Konieczność właściwej analizy przeprowadzonego dowodu w aktualnym stanie prawnym nie może być uznana za powód uchylenia zaskarżonego wyroku w postępowaniu odwoławczym.

W istocie natomiast wywody Sądu Okręgowego sprowadzają się do wykazania nieprawidłowości w ocenie zeznań pokrzywdzonej, nie zaś w treściowych braków jej wypowiedzi. Podkreślić należy, iż nawet z uzasadnienia Sądu odwoławczego wynika, że pokrzywdzona w trakcie przesłuchania przed Sądem Rejonowym zajęła określone stanowisko co do występujących rozbieżności w jej zeznaniach. W sytuacji, kiedy innych wyjaśnień rozbieżności nie przedstawiła, wyrażone przez nią stanowisko podlega ocenie, nie zaś uzupełnieniu. To, że dla Sądu *ad quem* nie jest to być może wyjaśnienie miarodajne, może być kryterium oceny zeznań pokrzywdzonej, nie zaś powodem ponownego jej przesłuchania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. W sytuacji bowiem, kiedy Sąd Okręgowy widzi potrzebę uzupełnienia odniesienia się przez świadka do sprzeczności w jej zeznaniach, nie ma przeszkód, żeby w tym zakresie dokonał samodzielnego uzupełniającego przesłuchania. Treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jak wcześniej zaznaczono, wskazuje, że choć określone rozbieżności miały miejsce, miało miejsce także ustosunkowanie się do nich, a w tej sytuacji wyjaśnienie rozbieżności spoczywa na organie prowadzącym postępowanie. Wyjaśnienie rozbieżności w treści dowodu osobowego stanowi więc element jego oceny, a nie powód ponownego jego przeprowadzenia w całości. Rzecz więc w rozważeniu, czy wyjaśnienie to jest miarodajne, a jeżeli nie jest, to w jaki sposób ta niemiarodajność może rzutować na ustalenie wiarygodności dowodu. To samo dotyczy odmienności relacji pokrzywdzonej i nagrania z monitoringu. Nie sposób uznać, by stwierdzenie rozbieżności nagrania z treści wypowiedzi pokrzywdzonej miało uzasadniać ponowne przeprowadzenie tych dowodów. Odmienność zarejestrowanych okoliczności i treści zeznań świadka jest pewnym faktem obiektywnym, który winien być rozważony jako argument w ocenie dowodu osobowego, a nie powodem ponownego przesłuchania świadka. W tym zakresie wydaje się wręcz, że zarzutem kierowanym pod adresem Sądu I instancji jest niewyjaśnienie, w sensie niepoddanie pod ocenę, okoliczności wynikających z treści dowodów osobowych i nagrania. Przesłuchanie oskarżonego i pokrzywdzonej co do zarejestrowanej sekwencji wydarzeń po okazaniu nagrania nie zmienia przecież treści tego nagrania, a także niezgodności z treścią określonego dowodu osobowego.

Co do dowodów, które nie były dotąd przeprowadzone, czy też ustalenie aktualnego adresu świadka, zważywszy na ich ilość i charakter, nie ma natomiast przeszkód do podjęcia sugerowanych czynności na etapie postępowania odwoławczego. Zwraca uwagę, że Sąd odwoławczy nie zakwestionował okoliczności, że próba wezwania K. O. była nieskuteczna i nie zarzucił Sądowi Rejonowemu braku w podejmowaniu czynności zmierzających do przesłuchania tej osoby. Trudno więc w obecnym stanie rzeczy stwierdzić, że jej przesłuchanie w postępowaniu po uchyleniu wyroku byłoby w ogóle możliwe.

Podkreślić zatem należy, że w razie stwierdzenia konkretnych treściowych braków części tylko dowodów, także osobowych, Sąd II instancji był zarówno uprawniony, jak i zobowiązany do tego, by czynności dowodowe autonomicznie przeprowadzić, skoro aktualnie obowiązujące regulacje postępowania odwoławczego, w tym wynikające z art. 452 k.p.k., wskazują na znaczne możliwości orzekania reformatoryjnego sądu odwoławczego, także w oparciu o dowody przeprowadzone wyłącznie w tej fazie postępowania. Zmiana wyroku sądu I instancji, także zresztą utrzymanie go w mocy, wykluczone jest jedynie wówczas, gdyby w postępowaniu odwoławczym należałoby przeprowadzić przewód sądowy w całości, a więc przeprowadzić wszystkie dowody na nowo. Uzasadnienie zaskarżonego skargą wyroku nie wskazuje jednak, że istnieje potrzeba przeprowadzenia przewodu w całości, nie mówiąc już o tym, w zakresie jakich konkretnie, a zarazem doniosłych treści dowodów osobowych, Sąd odwoławczy upatruje brak, który może zostać uzupełniony jedynie na etapie postępowania odwoławczego. Zwraca jednocześnie uwagę fakt, że wszystkie w istocie przywołane przez Sąd odwoławczy orzeczenia Sądu Najwyższego, przedstawiające warunki merytorycznego rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym, względnie wydania w tej fazie wyroku reformatoryjnego, pochodzą z okresu, kiedy postępowaniem odwoławczym rządziły inne reguły, a więc sprzed 1 lipca 2015 r. Nie sposób zatem stwierdzić, by aktualnie mogły one w ogóle stanowić punkt wyjścia rozważań wskazujących na warunki orzekania merytorycznego przez sąd odwoławczy.

Sąd Okręgowy dostrzegając zatem wyłącznie konieczność przeprowadzenia kilku dowodów (w części nawet nieosobowych) oraz stwierdzając niedostatki oceny

dowodów już przeprowadzonych, powinien wykazać inicjatywę dowodową w celu wyjaśnienia stwierdzonych mankamentów i w miarę możliwości następnie usunąć stwierdzone uchybienia. Oceny tej nie przełamuje samo subiektywne przekonanie o globalnych brakach dowodowych tego postępowania, gdyż przeczy temu zarówno zakres zleconych przez Sąd Okręgowy czynności zmierzających do uzupełnienia tego postępowania jak i przyczyna tego zlecenia, która w istocie sprowadza się do niepełności oceny dowodów.

Podsumowując należy zatem stwierdzić, że orzeczenie kasatoryjne Sądu odwoławczego wadliwie oparto na konstatacji, że istnieje konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, podczas gdy potrzeba taka nie wynikała z wywodów, jakie zawarte zostały w uzasadnieniu tego Sądu. Aktualne jest zatem w tej sprawie stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 1 października 2021 r., III KS 22/21, wydanym na gruncie niniejszej sprawy, z którego wynika, że kwestie związane z oceną przeprowadzonych dowodów nie mogą być powodem uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Przy orzekaniu w niniejszej sprawie ponownie, także i tym razem doszło do naruszenia art. 437 § 2 k.p.k. i dlatego Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

Odnosząc się do wniosku obrońcy oskarżonego o zasądzenie kosztów nieopłaconej obrony z urzędu wskazać należy, że wniosek ten nie podlega rozpoznaniu w niniejszym postępowaniu. Postępowanie skargowe jest postępowaniem szczególnym, wypadkowym w ramach postępowania odwoławczego i w jego wyniku nie dochodzi do wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a tylko w takim orzeczeniu sąd wydaje rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania (art. 626 § 1 k.p.k.). Regulacja ustawowa dotycząca kosztów sądowych postępowania skargowego ogranicza się do odpowiedniego stosowania przepisów wydanych na podstawie art. 527 § 5 k.p.k. (art. 539f k.p.k.). Nadto, w regulacjach zawartych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 18) nie została określona wysokość ewentualnej należności obrońcy ustanowionego z urzędu w związku ze sporządzeniem i wniesieniem do Sądu Najwyższego skargi na wyrok sądu odwoławczego. Nie ma natomiast podstaw, by na zasadzie analogii zastosować

którąkolwiek z podstaw ustalania wynagrodzenia przewidzianą w innych przepisach tego rozporządzenia. Dotyczy to w szczególności podstawy określającej wynagrodzenie za sporządzenie i wniesienie kasacji, z uwagi na odmienność tego środka zaskarżenia względem skargi uregulowanej w art. 539a k.p.k. i n. Zasądzenie obrońcy należnych kosztów z tytułu sporządzenia skargi winno zatem nastąpić w przyszłości, w orzeczeniu kończącym postępowanie.

[as]